

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΣΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Έργο: Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο - για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο)
Επιστημονική υπεύθυνη: Καθηγήτρια Ζωή Παπαναούμ

Επιμορφωτικό Σεμινάριο

*Διδάσκοντας σε πολύγλωσση τάξη:
θεωρητικά ζητήματα και πρακτικές εφαρμογές*

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

30 Αυγούστου έως 1 Σεπτεμβρίου 2006

Σχολή Μωραΐτη, Αθήνα

Φωνητικά, φωνολογικά και μορφολογικά ζητήματα στη διδασκαλία της νεοελληνικής

Αννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη

ansym@lit.auth.gr

Μαρία Μητσιάκη

mmitsiak@lit.auth.gr

Ελένη Βλέτση

e_vlets@yahoo.gr

Στην εισήγησή μας αναλύουμε μερικά από τα γλωσσικά λάθη που εμφανίζονται στον προφορικό και γραπτό λόγο των παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών. Πηγή για την ανίχνευση των λαθών αποτέλεσε ένα αρχείο κειμένων προφορικού και γραπτού λόγου μαθητών της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας (μέρος του αρχείου δημιουργήθηκε κατά την προηγούμενη φάση του έργου). Σκοπός της εισήγησης είναι να επισημάνουμε τα λάθη των συγκεκριμένων μαθητών και να προτείνουμε διδακτικές εφαρμογές που μπορούν να συμβάλουν τόσο στη διόρθωση των λαθών όσο και στη μακροπρόθεσμη αποτελεσματική γλωσσική κατάκτηση.

Η εισήγηση αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος αναλύονται τα λάθη του προφορικού λόγου. Πιο συγκεκριμένα γίνεται διάκριση ανάμεσα σε φωνητικά λάθη που δεν επηρεάζουν την κατανόηση (π.χ. η προφορά [ˈθelo] της λέξης *θέλω* από ρωσόφωνους μαθητές) και σε φωνολογικά λάθη που δυσχεραίνουν την κατανόηση (η προφορά [ˈceɾi] της λέξης *χέρι* από αλβανόφωνους μαθητές). Παρατίθενται τα συχνά φωνολογικά λάθη και προτείνονται φωνητικές διορθωτικές ασκήσεις. Φωνολογική αξία έχει και ο τόνος, εφόσον στην ελληνική γλώσσα διαθέτει διακριτική λειτουργία. Δίνονται παραδείγματα ελάχιστων ζευγαριών (π.χ. *μίσος* και *μισός*) και προτείνονται τρόποι εξοικείωσης των μαθητών με την τονούμενη συλλαβή. Επίσης επισημαίνονται περιπτώσεις αναντιστοιχίας γραφής και προφοράς που δυσκολεύουν τους μαθητές (π.χ. η λέξη **κσίστρα* σε γραπτό μαθητή) και προτείνονται διδακτικές προσεγγίσεις για άμεση βελτίωση. Στο φωνολογικό σύστημα της ελληνικής ανήκουν και τα επιτονικά σχήματα της ελληνικής (π.χ. *Σήμερα βρέχει.* (δήλωση) vs *Σήμερα βρέχει;* (ερώτηση)). Προτείνεται να διδαχτούν τα επιτονικά σχήματα δήλωσης και ερώτησης στους αρχάριους μαθητές, έτσι ώστε να αποφευχθούν πιθανές συγχύσεις σε δυσκολότερες περιπτώσεις (π.χ. διαφορετική επιτόνιση της ίδιας μορφοσυντακτικά πρότασης δηλώνει στη μία περίπτωση ερώτηση ολικής και στην άλλη μερικής άγνοιας: *Θα πάμε για καφέ Τρίτη ή Τετάρτη;*).

Στο δεύτερο μέρος της εισήγησης υποστηρίζεται ότι η ορθή μορφολογική ανάλυση, δηλαδή η αναγνώριση από μέρους των μαθητών της εσωτερικής δομής των λέξεων, μπορεί να βελτιώσει τις επιδόσεις τους στην ορθογραφία. Τα συχνά λάθη που εντοπίζονται στο γραπτό λόγο διακρίνονται σε γραμματικά και μορφολογικά. Η ανάλυσή τους προχωράει από το απλούστερο επίπεδο γνώσης στο συνθετότερο. Τα λάθη που εμφανίζονται στην *κλίση* μπορούν να εξαλειφθούν με μεθόδους σύμφωνες με τη θεωρία των αγκίστρων (π.χ. μετακινούμενες χάρτινες φιγούρες που θα

χρησιμεύουν στη δείξη του ενικού (ένα ανθρωπάκι) και του πληθυντικού των ουσιαστικών (πολλά ανθρωπάκια) για τους αρχάριους και εικονογράφηση των προτάσεων *Το γάλα πίνεται κρύο* vs *Εσείς πίνετε το γάλα κρύο* για τους μέσους). Επίσης προτείνεται η εξάσκηση των μαθητών στην παραγωγή ειδών κειμένου που χαρακτηρίζονται από συχνή εμφάνιση συγκεκριμένων γραμματικών δομών (π.χ. *Τι κάνω όταν ξυπνάω* για την εξοικείωση με το *-ω* των ρημάτων).

Όσον αφορά τα μορφολογικά λάθη (π.χ. **ξόπετσα*, **μηλειά*) θεωρούμε ότι πρέπει να δοθεί καταρχήν προσοχή στην ορθή και συνεπή ανάλυση, γιατί αυτή οδηγεί στη σωστή ορθογραφική επιλογή. Αυτό σημαίνει ότι τα συμμετέχοντα μορφήματα πρέπει να είναι αιτιολογημένα σε συγχρονικό επίπεδο, π.χ. *εξακτινώνω* (συμμετέχουν η πρόθεση *εκ* και το ουσιαστικό *ακτίνα*) αλλά *εξετάζω* (μόνο σε ετυμολογικό επίπεδο μπορεί να διακριθεί η παρουσία της πρόθεσης *εκ* και του ρήματος *ετάζω*). Τέλος προτείνονται πολλά είδη ασκήσεων (συμπλήρωση κενών, άσκηση πολλαπλών επιλογών κλπ.) που στοχεύουν στην αποτελεσματικότερη κατάκτηση των ορθογραφικών κανόνων της ελληνικής.

Επιλογή βιβλιογραφίας

- Celce–Murcia M., D.M. Brinton and J.M. Goodwin. 1996. *Teaching Pronunciation. A Reference for Teachers of English to Speakers of Other Languages*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rey von Allmen M. 1982. “Étude du processus d’ apprentissage de l’ orthographe française par les adolescents migrants”. *Tranel 4*, 197-214.
- Rogerson P. and J.B. Gilbert. 1990. *Speaking Clearly*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. 1992-1997. *ΜΕΓ*, Τομέας Γλωσσολογίας Α.Π.Θ.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. 2000. «Μορφολογική ανάλυση και η διδασκαλία της νεοελληνικής ορθογραφίας». Στο Αντωνοπούλου Ν., Α. Τσαγγαλίδης και Μ. Μουμτζή (επιμ.). *Η διδασκαλία της νέας ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας: αρχές, προβλήματα, προοπτικές*. Πρακτικά διημερίδας, 2-3 Απριλίου 1999. Θεσσαλονίκη. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 43-50.
- Γαβριηλίδου Ζ. 2003. *Φωνητική συνειδητοποίηση και διόρθωση παιδιών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Δάρδανος.
- Ρεβυθιάδου Α. 2004. «Εκμάθηση υπερτεμαχιακής φωνολογίας από αλλόγλωσσους ομιλητές της ελληνικής-Τονισμός, επιτονισμός και φραστική φωνολογία». Δημοσιευμένο στο <http://www.media.uoa.gr/language/studies/studies.php?s=13>

Αξιοποίηση διδακτικού υλικού

Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη
ansym@lit.auth.gr
Μαρία Μητσιάκη
mmitsiak@lit.auth.gr

Η παρούσα εισήγηση έχει ως αντικείμενο τον τρόπο με τον οποίο το διδακτικό υλικό για παλινοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές (ΚεΔΑ, Ε.Κ.Π.Α.) μπορεί να αξιοποιηθεί στην πολύγλωσση τάξη του Γυμνασίου. Στόχος μας είναι να παρουσιάσουμε στους εκπαιδευτικούς του προγράμματος μερικά από τα εγχειρίδια που απευθύνονται στο συγκεκριμένο μαθητικό κοινό και να προτείνουμε πιθανές χρήσεις τους στο πλαίσιο της γλωσσικής ενισχυτικής διδασκαλίας.

Πρόκειται να γίνει μία συνοπτική παρουσίαση τριών βιβλίων (*Μαζί Α', Β', Υπόθεση Γλώσσα, Συμβαίνει στον κόσμο*) για το μαθητή. Η επιλογή των συγκεκριμένων βιβλίων έγινε με βάση τα παρακάτω κριτήρια:

- καλύπτουν τις δεξιότητες παραγωγής και κατανόησης προφορικού και γραπτού λόγου
- αποτελούν πρωτότυπες και καινοτόμες δοκιμές στο χώρο της ανάπτυξης διδακτικού υλικού της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας (αναγνωστικό για αρχάριους και μέσους μαθητές του Γυμνασίου, ξεχωριστά εγχειρίδια για τις γραμματικές κατηγορίες του χρόνου και της έγκλισης, προκειμένου να επιτευχθεί αποτελεσματικότερη πρόσκτηση, συλλογή αυθεντικών κειμένων από τη σύγχρονη ειδησεογραφία συνοδευόμενα από βιντεοσκοπημένο οπτικοακουστικό υλικό)
- χρησιμοποιήθηκαν από τους εκπαιδευτικούς της προηγούμενης φάσης του προγράμματος, και κατά συνέπεια έχουν μερικώς αξιολογηθεί.

Η παρουσίαση θα εστιάσει στα ακόλουθα χαρακτηριστικά του υλικού:

- εξοικείωση με αυθεντικά και ημιαυθεντικά κείμενα
- πρόσβαση σε γλωσσικά παιχνίδια και γλωσσικές δραστηριότητες
- κάλυψη ποικίλων φαινομένων που χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερη δυσκολία σε όλα τα γλωσσικά επίπεδα
- επαφή με πολυτροπικά κείμενα
- σύνδεση με το πολιτισμικό υπόβαθρο της ομάδας στόχου
- περιφραστική εξήγηση και επιλεκτική χρήση της μητρικής γλώσσας των μαθητών, προκειμένου να ξεπεραστεί η δυσκολία του λεξιλογίου.

Η παρουσίαση του υλικού θα έχει εργαστηριακή μορφή, προκειμένου να διατυπώσουν οι επιμορφούμενοι προτάσεις και ερωτήματα και να δοθεί έμφαση στα πλεονεκτήματα χρήσης του υλικού, αλλά και στους πιθανούς τρόπους υπέρβασης των μειονεκτημάτων του.

Επιλογή βιβλιογραφίας: διδακτικό υλικό

Αντωνίου Μ., Γ. Βενέτη, Ζ. Δετσούδη και Κ. Κακαρίκος. 2004. *Λέξεις και Εικόνες: Εικονογραφημένο Λεξικό (Β' αναθεωρημένη έκδοση)*. Ε.Κ.Π.Α., Κε.Δ.Α., Βιβλιοσυνεργατική Α.Ε.Π.Ε.Ε., Αθήνα.

Αντωνίου Μ. και Ζ. Δετσούδη. 2004. *Λίγα τραγούδια θα σου πω*. Ε.Κ.Π.Α., Κε.Δ.Α., Βιβλιοσυνεργατική Α.Ε.Π.Ε.Ε., Αθήνα.

Μπορλόζ-Μάρκου Μ.-Λ. και ομάδα συνεργατών. 2000. *Μαζί: μαθήματα ελληνικών για μαθητές και νέους* (τόμος 1ος-3ος). Ε.Κ.Π.Α., Αθήνα: Κε.Δ.Α.

Μπορλόζ-Μάρκου Μ.-Λ. και ομάδα συγγραφέων. 1999. *Συμβαίνει στον κόσμο: από τα νέα της τηλεόρασης*. Ε.Κ.Π.Α., Αθήνα: Κε.Δ.Α.

Μπορλόζ-Μάρκου Μ.-Λ. και ομάδα συγγραφέων. 1999. *Ύποθεση γλώσσα*. Ε.Κ.Π.Α., Αθήνα: Κε.Δ.Α.

**Αξιοποίηση διδακτικού υλικού:
εγχειρίδια και διδακτικές εφαρμογές**

Μαρία Αντωνίου
maranton@phil.uoa.gr
Ζωή Δετσούδη
theodets@otenet.gr

Αντωνίου Μ., Γ. Βενέτη, Ζ. Δετσούδη και Κ. Κακαρίκος. 2004. *Λέξεις και Εικόνες: Εικονογραφημένο Λεξικό (Β' αναθεωρημένη έκδοση)*. Ε.Κ.Π.Α., ΚΕ.Δ.Α., Βιβλιοσυνεργατική Α.Ε.Π.Ε.Ε., Αθήνα.

Το εν λόγω λεξικό αποτελεί αναθεωρημένη έκδοση του εικονογραφημένου λεξικού «Λέξεις και Εικόνες» και απευθύνεται σε παιδιά και νέους που μαθαίνουν την ελληνική ως δεύτερη/ξένη γλώσσα, ειδικότερα δε σε μαθητές της Μέσης Εκπαίδευσης.

Η παρουσίασή του αποσκοπεί στο να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς να το αξιοποιήσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο για την επέκταση και εμπάθυνση του λεξιλογίου των μαθητών, με απώτερο στόχο την ανάπτυξη και βελτίωση των προσληπτικών και παραγωγικών τους δεξιοτήτων. Η απόδοση των σημασιών με εικόνες, η οργάνωσή τους σε θεματικές ενότητες και κυρίως οι λεξιλογικές ασκήσεις και δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στο εγχειρίδιο συνιστούν ιδιαίτερο βοήθημα για τον εκπαιδευτικό στην επίτευξη των παραπάνω στόχων.

Στην εισήγησή μας θα αναφερθούμε σε συγκεκριμένες διδακτικές εφαρμογές αξιοποίησης του λεξικού καθώς και στον τρόπο οργάνωσης των ασκήσεων με βάση τα τρία βασικά στάδια κατάκτησης (πρόσληψη–εμπάθυνση–παραγωγή). Επιπλέον θα παρουσιάσουμε εναλλακτικούς τύπους ασκήσεων και δραστηριοτήτων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε καθένα από τα παραπάνω στάδια. Με τον τρόπο αυτό οι εκπαιδευτικοί θα εξοικειωθούν όχι μόνο με το συγκεκριμένο υλικό αλλά και με τις αρχές και τη μεθοδολογία παραγωγής λεξιλογικών ασκήσεων προσαρμοσμένων στις ιδιαίτερες ανάγκες του μαθητικού τους κοινού.

Αντωνίου, Μ. και Ζ. Δετσούδη. 2004. *Λίγα τραγούδια θα σου πω*. Ε.Κ.Π.Α., ΚΕ.Δ.Α., Βιβλιοσυνεργατική Α.Ε.Π.Ε.Ε., Αθήνα.

Στόχος της εισήγησής μας είναι να δείξουμε πώς μπορούμε να αξιοποιήσουμε τις δυνατότητες που μας παρέχουν τα τραγούδια στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας.

Το τραγούδι ως διδακτικό μέσο μπορεί να συμβάλει πολλαπλά στη γλωσσική διδασκαλία. Ως αυθεντικός λόγος αναπόσπαστα δεμένος με τον πολιτισμό της γλώσσας–στόχου βοηθάει τους

μαθητές μέσα από τη βιωματική της προσέγγιση να εξοικειωθούν με τις μορφοσυντακτικές δομές, να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους και να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους.

Το εγχειρίδιο «Λίγα τραγούδια θα σου πω» αποτελεί ένα δείγμα επεξεργασίας 14 ελληνικών τραγουδιών, παλιών και σύγχρονων και απευθύνεται σε παλινοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Στην εισήγησή μας θα παρουσιάσουμε τις αρχές και τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκαν στη συγγραφή του εγχειριδίου αυτού καθώς και συμπληρωματικές τεχνικές και δραστηριότητες με στόχο τόσο την εξοικείωση των διδασκόντων με το συγκεκριμένο υλικό όσο και τη δημιουργία ερεθισμάτων για την αξιοποίηση και άλλων τραγουδιών στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας.

Επιλογή βιβλιογραφίας

Carter R. 1987. *Vocabulary: Applied Linguistic Perspectives*. London: Allen and Unwin.

Dakin J. 1975. *Songs and rhymes for the teaching of English*. Teacher's book. Longman.

Hancock M. 2000. *Singing Grammar: Teaching grammar through songs*. Cambridge: Cambridge University Press.

Merdinger P. and J. Rosenfeld. 1984. *Even if you can't carry a tune...: Grammar through popular songs*. Newbury House Publishers, INC, Rowley, Massachusetts, London, Tokyo.

Nation I.S.P. 2001. *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Μάθηση και διδασκαλία μίας δεύτερης γλώσσας: θεωρητικές αρχές και διδακτικές προσεγγίσεις

Ελευθερία Ζάγκα
zagaeleuth@yahoo.gr

Το γενικό πλαίσιο αρχών που αφορά τη μάθηση και τη διδασκαλία μίας δεύτερης γλώσσας (Γ2), εφόσον αυτή αποτελεί όχι μόνο το αντικείμενο, αλλά και το μέσο της διδασκαλίας σε μία σχολική τάξη με μικτό μαθητικό πληθυσμό, θα μπορούσε να συνοψιστεί στα εξής σημεία:

- η διδασκαλία της δεύτερης γλώσσας θεωρείται περισσότερο αποτελεσματική, όταν διδάσκεται μέσα σε ένα αυθεντικό επικοινωνιακό περιβάλλον, όπου οι μαθητές εκτίθενται σε γλωσσικά ερεθίσματα που τους είναι κατανοητά και τα θεωρούν ενδιαφέροντα.
- η διδασκαλία της Γ2 χρειάζεται να στοχεύει στην ανάπτυξη τόσο των Βασικών Διαπροσωπικών Επικοινωνιακών Δεξιοτήτων (BICS) όσο και στην ανάπτυξη της Γνωστικής Ακαδημαϊκής Γλωσσικής Ικανότητας (CALP) των μαθητών. Στην εκπαιδευτική πραγματικότητα αυτό σημαίνει κατάκτηση από τους μαθητές της μορφής της γλώσσας που χρησιμοποιείται για καθημερινή επικοινωνία, αλλά επίσης και κατάκτηση του ακαδημαϊκού–επιστημικού λόγου, που χρησιμοποιείται στη διδασκαλία των γνωστικών αντικειμένων και συναντάται στα σχολικά βιβλία. Έτσι αλλόγλωσσοι και γηγενείς μαθητές θα αναπτύξουν σύνθετες γλωσσικές και γνωστικές δεξιότητες στη γλώσσα-στόχο, ώστε να μπορούν να τη χρησιμοποιούν και ως «εργαλείο μάθησης».
- δεν είναι απαραίτητο αλλά ούτε και εφικτό να προηγείται η εκμάθηση της Γ2 και να έπεται η διδασκαλία των γνωστικών αντικειμένων.
- ο συνδυασμός γλωσσικής διδασκαλίας και γνωστικών αντικειμένων θεωρείται πιο αποτελεσματική προσέγγιση από την αυτόνομη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος.
- η διδασκαλία της Γ2 οφείλει να λαμβάνει υπόψη της τις ιδιαίτερες ανάγκες των αλλόγλωσσων μαθητών, που χρειάζονται εκτός από τη γνώση της γλώσσας και τεχνικές πρόσβασης στο περιεχόμενο των σχολικών μαθημάτων.
- η μητρική γλώσσα (Γ1) των μαθητών όχι μόνο δεν παρακωλύει αλλά αντίθετα ενισχύει την ανάπτυξη της Γ2.

Η συμπύκνωση του παραπάνω θεωρητικού πλαισίου βρήκε εκτεταμένη εφαρμογή σε διδακτικές προσεγγίσεις, όπως είναι τα *προγράμματα δίγλωσσης εκπαίδευσης* (immersion programs), η *διδασκαλία της γλώσσας με βάση το περιεχόμενο* (content-based instruction) και η *διδασκαλία με στρατηγικές* (strategies-based instruction). Οι προσεγγίσεις αυτές, μολονότι παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις, συγκλίνουν στην αξιοποίηση των γνωστικών αντικειμένων του σχολικού αναλυτικού προγράμματος (ΑΠΣ) κατά τη διδασκαλία της Γ2.

Στη διάρκεια του σεμιναρίου θα γίνει αρχικά μια σύντομη αναφορά στα πιο διαδεδομένα μοντέλα διδασκαλίας μιας Γ2, ενώ στη συνέχεια θα παρουσιαστεί το σχέδιο μαθήματος ενός κεφαλαίου Αρχαίας Ιστορίας από το καινούριο διδακτικό εγχειρίδιο της Α΄ Γυμνασίου, όπου συνδυάζεται η διδασκαλία «γλώσσας και περιεχομένου» με χρήση στρατηγικών.

Επιλογή βιβλιογραφίας

- Cantoni-Harvey G. 1987. *Content area language instruction. Approaches and strategies*. USA: Addison-Wesley Publishing.
- Carrasquillo A. and V. Rodriguez. 1996. *Language minority students in the mainstream classroom*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Chamot A. and J.M. O' Malley. 1987. The Cognitive Academic Language Learning Approach: A bridge to the mainstream. *TESOL Quarterly*, 21(3): 227-249.
- Clegg J. 1996. *Mainstreaming ESL: Case Studies in integrating ESL students in Mainstreaming Curriculum*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Coady J. and Th. Huckin. 1996. *Second language vocabulary acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cummins J. 1986. "Empowering minority students: A framework for Intervention". In Baker C. and O. Garcia (eds). *Policy and Practice in Bilingual Education*. Multilingual Matters, Clevedon.
- Genesee F. 1987. *Learning through two languages: Studies of immersion and bilingual education*. New York: Newbury House.
- Cummins J. 1999. *Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση: Εκπαίδευση με σκοπό την ενδυνάμωση σε μια κοινωνία της ετερότητας*. Αθήνα, Gutenberg.
- Ferro M. 2000. *Πώς αφηγούνται την Ιστορία στα παιδιά σε ολόκληρο τον κόσμο*. Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Kinsella K. 1997. "Moving from comprehensible input to 'learning to learn' in content-based instruction". In Snow M. and D. Brinton. 1997³. *The content - based classroom: Perspectives on integrating language and content*. New York: Longman.
- McLaughlin B. 1987. *Theories of Second Language Learning*. New York: Routledge.
- Αραποπούλου Μ. και Γ. Γιαννουλοπούλου. 2002. *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός. Η χρήση της γλώσσας στα μη γλωσσικά μαθήματα: ο λόγος των επιστημών*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα www.komvos.edu.gr/glwssa/Odigos/thema

Διαγνωστικό εργαλείο κατάταξης σε επίπεδα γλωσσομάθειας

Μαρία Ιακώβου
mariak@phil.uoa.gr

Στόχος της παρουσίασης είναι η εξοικείωση των εκπαιδευόμενων με την κατασκευή διαγνωστικών εργαλείων που θα τους επιτρέπουν να αξιολογούν από την αρχή το επίπεδο γλωσσομάθειας των αλλοδαπών μαθητών τους και να προσαρμόζουν στη συνέχεια ανάλογα το διδακτικό υλικό που απευθύνεται σε αυτούς. Στη διάρκεια του σεμιναρίου θα θιγούν τα εξής θέματα:

- (1) διαβάθμιση των προσδοκώμενων γλωσσικών επιδόσεων των αλλοδαπών μαθητών ως προς τις δεξιότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου στην κλίμακα των επιπέδων του Συμβουλίου της Ευρώπης
- (2) βασικά κριτήρια για τον σχεδιασμό ενός γλωσσικού τεστ
- (3) παρουσίαση ενός δείγματος κατατακτήριας εξέτασης για τη διάγνωση των επιπέδων γλωσσομάθειας αλλοδαπών μαθητών
- (4) κριτήρια για την αξιολόγηση των παραγωγικών δεξιοτήτων (παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου)
- (5) δείγματα από τις επιδόσεις μαθητών σε κατατακτήρια εξέταση.

Επιλογή βιβλιογραφίας

- Council of Europe. 2001. *Common European Framework of Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hughes A. 1989. *Testing for Language Teachers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lee J. and B. VanPatten. 2003. *Making Communicative Language Teaching Happen*. [2nd edition]. New York: McGraw-Hill.
- Purpura J. 2004. *Assessing Grammar*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Savignon S. 1997. *Communicative Competence: Theory and Classroom Practice*. [2nd edition]. New York: McGraw-Hill.
- Βαρλοκώστα Σ. και Λ. Τριανταφυλλίδου. 2003. *Επίπεδα Γλωσσομάθειας στην Ελληνική ως Δεύτερη Γλώσσα*. Αθήνα: ΚεΔΑ.
- Βαρλοκώστα Σ., Μ. Ιακώβου, Β. Κάντζου, Σ. Σταμούλη και Μ. Τζεβελέκου (υπό δημ.) «Διαγνωστικά τεστ για τον προσδιορισμό της ελληνομάθειας σε παιδιά». Στο *Πρακτικά του Γ' Διεθνούς Συνεδρίου για τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως Ξένης Γλώσσας*. Πανεπιστήμιο Αθηνών, Οκτώβριος 2004.
- Τζεβελέκου Μ., Β. Κάντζου, Σ. Σταμούλη, Β. Χονδρογιάννη, Σ. Βαρλοκώστα, Μ. Ιακώβου, Β. Λύτρα και Γ. Παπαγεωργακόπουλος. *Η ελληνική ως δεύτερη γλώσσα: κλίμακα αξιολόγησης και μέτρηση του επιπέδου γνώσης της ελληνικής στα μειονοτικά δημοτικά σχολεία της Θράκης*. Τελική έκθεση στο πρόγραμμα «Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων 2002-2004» (στο δικτυακό τόπο <http://www.ecd.uoa.gr/museduc>)

Η όψη στη διδασκαλία της νέας ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας

Αμαλία Μόζερ
amozer@cc.uoa.gr

Η διάλεξη χωρίζεται σε δύο μέρη: θεωρία και εφαρμογή στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας. Στο πρώτο μέρος θα γίνει μία περιγραφή της γραμματικής κατηγορίας της άποψης ή όψης του ρήματος σε αντιδιαστολή με εκείνες του χρόνου και του ποιού ενεργείας. Στο δεύτερο μέρος θα γίνουν ορισμένες προτάσεις για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας, ώστε να αντιμετωπιστεί η πρακτική δυσκολία που έχουν όλοι στην επιλογή του κατάλληλου τύπου σε διάφορα περιβάλλοντα.

Επιλογή βιβλιογραφίας

Comry B. 1976. *Aspect*. Cambridge: University Press.

Μόζερ Α. *Ποιόν και Απόψεις του Ρήματος*. Αθήνα: Παρουσία.

Τζεβελέκου Μ. «Χρόνος, Ρηματική Όψη και Ποιόν Ενεργείας». Στο *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*. 9: 369-388.

«Και τώρα τι κάνουμε; Εκπαιδευτικό υλικό για την αντιμετώπιση κρίσεων σε πολύγλωσσες τάξεις»

Σπύρος Μοσχονάς
smoschon@media.uoa.gr

Θα παρουσιαστεί το εκπαιδευτικό υλικό για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας που εκπονήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων 2002-2004». Το υλικό αυτό αποτελείται από τα *Βοηθητικά βιβλία γλωσσικής διδασκαλίας στο Γυμνάσιο* (επιμ. Α. Ιορδανίδου) και τις *Γλωσσικές ασκήσεις* (επιμ. Σ. Α. Μοσχονάς). Οι τελευταίες είναι διαθέσιμες στον ιστότοπο www.media.uoa.gr/language.

Αν και το υλικό αυτό διαμορφώθηκε για τη διδασκαλία της ελληνικής σε μουσουλμάνους μαθητές (τουρκόφωνους και πομακόφωνους) που φοιτούν σε πλειονοτικά (δημόσια) Γυμνάσια, είναι επίσης κατάλληλο, με μικρές προσαρμογές, για διδασκαλία σε παρόμοιες «συνθήκες ακαταλληλότητας», δηλαδή σε συνθήκες όπου μειονοτικοί («αλλόγλωσσοι») μαθητές διδάσκονται την ελληνική σε πλειονοτικά («κανονικά») δημόσια σχολεία σαν να ήταν η μητρική τους γλώσσα, σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα το διαμορφωμένο αποκλειστικά για μητροδίδακτους ομιλητές, από εκπαιδευτικούς οι οποίοι δεν είναι επιμορφωμένοι ούτε έχουν εμπειρία στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας και οι οποίοι, κατά πάσα πιθανότητα, αγνοούν τη μητρική γλώσσα των μαθητών/ριών τους. Ειδικότερα οι *Γλωσσικές ασκήσεις* προσφέρονται για α) συστηματική διδασκαλία στο κανονικό πρόγραμμα διαπολιτισμικών Γυμνασίων και β) ενισχυτική διδασκαλία σε οποιοδήποτε Γυμνάσιο με σημαντικό αριθμό αλλόγλωσσων («ξένων») μαθητών/ριών.

Παρουσιάζεται ο τρόπος χρήσης του εκπαιδευτικού αυτού υλικού, δίνονται ιδέες για την προσαρμογή του στις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε τάξης και προτείνονται τρόποι αξιολόγησης των μαθητών/τριών με βάση την επίδοσή τους στις *Γλωσσικές ασκήσεις* μάλλον παρά στα επίσημα σχολικά τεστ.

Επιλογή βιβλιογραφίας

- Ιορδανίδου Α. (επιμ.). *Βοηθητικά βιβλία γλωσσικής διδασκαλίας στο Γυμνάσιο. Στο Τα ελληνικά ως ξένη γλώσσα. Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων 2002-2008* (Υπεύθυνη Προγράμματος: Άννα Φραγκουδάκη), διαθέσιμο στον ιστότοπο www.media.uoa.gr/language
- Μοσχονάς Σ. Α. (επιμ.) *Γλωσσικές ασκήσεις. Στο Τα ελληνικά ως ξένη γλώσσα. Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων 2002-2008* (Υπεύθυνη Προγράμματος: Άννα Φραγκουδάκη), διαθέσιμο στον ιστότοπο www.media.uoa.gr/language

Μορφολογική και λεξιλογική ανάλυση: βιβλιογραφικά και ηλεκτρονικά εργαλεία για τη διδασκαλία της ελληνικής

Ασημάκης Φλιάτουρας
aflatouras@yahoo.com

Στόχος του σεμιναρίου είναι να εισαγάγει τους εκπαιδευτικούς στις βασικές αρχές μορφολογικής και λεξιλογικής ανάλυσης της ελληνικής γλώσσας και να υποδείξει τα βασικά βιβλιογραφικά και ηλεκτρονικά εργαλεία για την καλύτερη εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.

Αρχικά θα γίνει σύντομη αναφορά στις βασικές αρχές της μορφολογίας της ελληνικής, δηλαδή των βασικών διαδικασιών σχηματισμού λέξεων, όπως η κλίση, λ.χ. *παιδ-ί*, η παραγωγή, λ.χ. *παιδ-άκι*, και η σύνθεση, λ.χ. *παιδ-ό-τοπος*. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί σε ιδιαίζουσες κατηγορίες λεξικών μονάδων, όπως στις λεξικές φράσεις, λ.χ. *ψυχρός πόλεμος*, *ζώνη ασφαλείας*, *νόμος πλαίσιο* κλπ., αλλά και σε μορφολογικές διαδικασίες, όπως η μετατροπή, λ.χ. *το καλό, το χθες*, και η συμφυματοποίηση, λ.χ. *καβουρο-μάνα* κλπ. Στη συνέχεια θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε τη σύσταση του λεξιλογίου της ελληνικής μέσω των τριών βασικών πηγών της, δηλαδή των κληρονομημένων λέξεων, των νεολογισμών και των δανείων. Σε αυτό το σημείο θα επικεντρωθούμε στο λόγιο και το λαϊκό επίπεδο χρήσης της ελληνικής σε συνάρτηση με την αντιμετώπιση της αλλαγής της γλώσσας στο χρόνο και τη στάση των εκπαιδευτικών σε αυτή κατά τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος.

Τέλος θα παρουσιαστούν τα βασικά εργαλεία ενός εκπαιδευτικού για την αποτελεσματικότερη διδασκαλία της ελληνικής, όπως λεξικά, βιβλιογραφικές πηγές, ηλεκτρονικούς κόμβους, αρχεία κλπ.

Επιλογή βιβλιογραφίας

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. και Α. Φλιάτουρας 2004. «Η διάκριση [λόγιο] και [λαϊκό] στη Νέα Ελληνική: ορισμός και ταξινόμηση». 6^ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλώσσας. Ρέθυμνο: CD-ROM.

Καραντζόλα Ε. και Α. Φλιάτουρας, 2004. *Γλωσσική αλλαγή*. Αθήνα: Νήσος.

Ράλλη Α. 2004. *Μορφολογία*. Αθήνα: Πατάκης.

Μπαμπινιώτη Γ. 1998. *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (ΑΝΕ)*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας. (ΑΚΝ) *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. 1998. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ιδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη). Α.Π.Θ.

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. 2002. *Αντίστροφο λεξικό της νέας ελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.

Το σχολείο ως οργανισμός

Παρασκευή Χατζηπαναγιώτου
voulacha@edlit.auth.gr

Το σχολείο είναι μία θεσμοθετημένη κοινωνική οντότητα, που επιδιώκει συγκεκριμένους στόχους για την προώθηση των οποίων διαθέτει κατάλληλη δομή και οργάνωση. Κάθε τυπική οργάνωση έχει ένα επίσημα θεσμοθετημένο σχήμα εξουσίας, διέπεται από ένα σύνολο κανόνων που αποσκοπούν στην εκπλήρωση ορισμένων στόχων και είναι ενταγμένη σε ένα κοινωνικοπολιτικό σύστημα μέσα από ένα σύνολο διακανονισμών, στο οποίο κυριαρχούν οι νομικές ρυθμίσεις. Οι επίσημες οργανώσεις παράγουν προϊόντα ή παρέχουν υπηρεσίες που θεωρούνται σημαντικά και δεν μπορούν να υπάρξουν χωρίς άτομα που αποδέχονται και φέρουν εις πέρας τους στόχους που επιδιώκουν οι οργανώσεις. Συγκεκριμένα κατανέμουν σε άτομα ή σε ομάδες ατόμων υποχρεώσεις και δικαιοδοσίες, ορίζουν τους ρόλους στα μέλη τους, ελέγχουν ποιες δραστηριότητες υλοποιούνται και καθορίζουν περιορισμούς και κυρώσεις για τα άτομα που δεν εκτελούν τα καθήκοντά τους ή παραβιάζουν τις αρμοδιότητές τους.

Παράλληλα όμως με την επίσημη πλευρά της οργάνωσης αναπτύσσονται και άτυπα δίκτυα σχέσεων, καθώς και ανεπίσημοι κανόνες, οι οποίοι προκύπτουν από τις αλληλεπιδράσεις των ατόμων και των ομάδων που εργάζονται στην επίσημη δομή. Επιπλέον οι διάφορες ομάδες ατόμων, οι οποίες συμμετέχουν σε έναν οργανισμό, αντιλαμβάνονται με διαφορετικό τρόπο τη διατήρηση ή την αλλαγή του ως απόρροια προσωπικών πεποιθήσεων, αξιών και φιλοδοξιών, γεγονός που συχνά γίνεται αιτία συγκρούσεων και εμφάνισης προβλημάτων στο χώρο του οργανισμού.

Η οργάνωση του σχολείου α) στηρίζεται σε μία κανονιστική, τεχνητή δομή, που ρυθμίζεται από κανόνες, αξίες και προδιαγραφές ρόλων και β) χρειάζεται ένα συντονισμό των ανθρώπων, των μέσων και των λειτουργιών της, προκειμένου ο εκπαιδευτικός οργανισμός να διοικηθεί, και μάλιστα ορθολογικά. Η διοίκηση είναι μία δραστηριότητα που ασκείται συστηματικά και περιλαμβάνει τις λειτουργίες του προγραμματισμού, της οργάνωσης, της διεύθυνσης και του ελέγχου των δραστηριοτήτων με χρήση και αξιοποίηση όλων των παραγωγικών πόρων του οργανισμού και με σκοπό την επίτευξη των στόχων του. Όργανα διοίκησης μίας σχολικής μονάδας είναι ο διευθυντής, ο υποδιευθυντής και ο σύλλογος διδασκόντων.

Επιλογή βιβλιογραφίας

- Bottery M. 1992. *The ethics of educational management*. London: Cassell.
- Bush T. et al (eds). 1999. *Educational management: redefining theory, policy and practice*. London: Chapman Pu.
- DuBrin A. 1997. *Essentials of management*. London: South Western College Pu.
- Everard B. and G. Morris. 1996. *Effective school management*. London: Chapman Pu.
- Handy C. and R. Aitken. 1988. *Understanding schools as organizations*. London: Penguin.
- Hoy W. and C. Miskel. 1991. *Educational administration: theory, research, practice*. N. York: McGraw Hill.
- Montana P. and B. Charnov 1993. *Μάνατζμεντ*. Αθήνα: Κλειδάριθμος.
- Ανδρέου Α. σε συνεργασία με Π. Μαντζούφα. 1999. *Θέματα οργάνωσης και διοίκησης της εκπαίδευσης και της σχολικής μονάδας*. Αθήνα: Νέα Σύνορα.
- Ζαβλανός Μ. 1996. *Οργάνωση και Διοίκηση*. τόμ. 1. Αθήνα: Έλλην.
- Κωτσίκης Β. 1998. *Εκπαιδευτικά συστήματα: οργάνωση και διοίκηση, συστημική προσέγγιση*. Αθήνα: Έλλην.
- Παπαναούμ Ζ. 1995. *Η διεύθυνση του σχολείου: θεωρητική ανάλυση και εμπειρική διερεύνηση*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.
- Πετρίδου Ε. 1998. *Διοίκηση-μάνατζμεντ: μια εισαγωγική προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός.
- Σαΐτης Χ. 2000. *Οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Ατραπός.
- Χατζηπαναγιώτου Π. 2003. *Η διοίκηση του σχολείου και η συμμετοχή των εκπαιδευτικών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.
- Χολέβας Ι. 1995. *Οργάνωση και διοίκηση (Management)*. Αθήνα: Interbooks.